

Róziwicz, Jerzy

"Czechoslovak History of Science. Selected Bibliography 1970-1980", Hana Barvíková, Mária Ĥrochová, Prague 1981 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 27/1, 206-207

1982

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

miały one ogromne znaczenie dla badań w całym łańcuchu karpackim (jak np. walka o teorię płaszczowinową powstawania gór — prowadzoną na początku XX w.). Tak więc trzeba szukać nowych form kontaktów. Prace nad jednym tematem — prowadzone przez specjalistów z Czech, Słowacji i Polski — oraz dyskusje nad ich wynikami na dorocznych sympozjach — to bez wątpienia w obecnych warunkach finansowych najtańsza i zarazem najskuteczniejsza forma międzynarodowej współpracy naukowej.

Biorąc pod uwagę treść recenzowanych publikacji z Czech i Słowacji uważam, że istnieje potrzeba wprowadzenia do planów badawczych zakładów Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN oraz odpowiednich placówek z Pragi i Bratysławy tematów dotyczących dziejów organizacji nauki oraz historii przyrodznawstwa w środkowej Europie. Jest to istotna i pilna potrzeba.

Zbigniew J. Wójcik

(Warszawa)

Hana Barvíková, Mária Hrochová: *Czechoslovak History of Science. Selected Bibliography 1970—1980*. Ed. Luboš Nový. Prague 1981, 8°, XXXVII+214 ss. "Acta historiae rerum naturalium nec non technicarum", Special Issue 15.

Z okazji XVI Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki, który odbył się na przełomie sierpnia i września 1981 r. w Bukareszcie, wydano w Czechosłowacji — głównie z myślą o zagranicznych odbiorcach — bibliografię prac z zakresu historii nauki i techniki, jakie opublikowane zostały w tym kraju w latach 1970—1980. Zarejestrowano 1747 pozycji, które zostały wybrane ze znacznie większej liczby publikacji z zakresu historii nauki i techniki. Wyboru dokonano przede wszystkim z punktu widzenia odbiorcy zagranicznego. Przytoczmy za autorkami kryteria dokonanej selekcji. Oto one: „1) ukazać główne kierunki prac w Czechosłowacji — łącznie z ich podstawowymi rezultatami; 2) wyeksponować te prace, które wykraczając tematycznie i metodologicznie poza ramy czeskiej i słowackiej nauki, mogą mieć szersze znaczenie dla powszechnych dziejów nauki; 3) wybrać spośród prac o określonej tematyce przede wszystkim te publikacje, które pełniej ujmują problematykę i zawierają tym samym bardziej precyzyjną analizę aniżeli pozostałe opracowania z tego zakresu; 4) uwzględnić periodyczne i nieperiodyczne wydawnictwa, które będąc małonakładowymi umykają bardzo często z pola widzenia przy zestawieniach bieżących przeglądów bibliograficznych”.

Bibliografia nie uwzględnia w ogóle prac z zakresu historii nauk społecznych oraz w znacznej mierze pomija publikacje z dziejów medycyny i rolnictwa. Rejestruje opracowania autorów czeskich i słowackich oraz zagranicznych, które opublikowano na terytorium Czechosłowacji oraz ważniejsze prace autorów z Czechosłowacji — wydane za granicą.

Układ bibliografii jest systematyczny. Całość materiału podzielono na siedem głównych działów. Jak zwykle bywa w tego typu opracowaniach, bibliografię otwiera „dział ogólny”, w którym zgromadzono pozycje z problematyki opracowanej w sposób całościowy, dotyczący dziejów nauki czeskosłowackiej i powszechnej, ponadto włączono tu tematyczne słowniki encyklopedyczne, prace mające charakter teoretyczny i metodologiczny, zestawienia bibliograficzne publikacji i źródeł archiwalnych, studia z zakresu historii instytucji i środowisk naukowych i wreszcie biografie osób, których działalność nie mieściła się w innych wydzielonych działach.

Pozostałe działy dotyczą historii: 2. matematyki, 3. nauk fizycznych, 4. chemii, 5. nauk o Ziemi, 6. nauk o życiu, 7. techniki. W klasyfikacji tej zwraca uwagę obszerny i nieco dyskusyjny dział nauk o życiu, zawierający pozycje z zakresu szeroko pojętych nauk biologicznych oraz medycyny, farmacji, medycyny weterynaryjnej, rolnictwa oraz leśnictwa.

Wartość użytkową bibliografii podnoszą dołączone dwa indeksy: autorów i osób będących przedmiotem opracowań oraz tytułów czasopism i wydawnictw zbiorowych. Przedślowie oraz

wprowadzenie do bibliografii wydrukowano w językach angielskim, rosyjskim i czeskim. Także tytuły prac czeskich i słowackich podano w tłumaczeniu na język angielski.

Prezentowana bibliografia, która sprawia wrażenie bardzo porządnie zestawionej, powstała w Zakładzie Historii Przyrodoznawstwa i Techniki Instytutu Czechosłowackiej i Światowej Historii ČSAV.

W bibliografii znalazło się kilkadziesiąt poloników. Są tu zarejestrowane prace autorów z Polski (co najmniej 23 artykuły) — publikowane w wydawnictwach czzechosłowackich, zaledwie jedna praca autora z Czechosłowacji — opublikowana w Polsce oraz kilkanaście pozycji wiążących się ściśle tematycznie z dziejami nauki polskiej (np. poświęcone Kopernikowi, Skłodowskiej-Curie, Dicksteinowi) oraz z organizacją polskich badań nad historią nauki i techniki. Wreszcie wiele zarejestrowanych pozycji może być przydatnych np. badaczowi polsko-czeskich związków naukowych, jak choćby licznie uwzględnione publikacje poświęcone Komenskiemu i Purkyniemu, jakie ukazały się w ostatnim dziesięcioleciu w Czechosłowacji.

Jerzy Różewicz
(Warszawa)

Robert Jarocki: *Z Niwki do Genewy*. Wydawnictwo Literackie.
Kraków 1980 416 s., bibliogr. w notatkach.

Jest to książka o profesorze Bolesławie Krupińskim. Kopalnie w Niwce były miejscem jego stażu inżyniera górniczego; Genewa zaś — siedzibą organu, któremu przewodniczył przez wiele kadencji tj. Komitetu Węglowego Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ. Autor książki — Robert Jarocki — jest literatem, który nie lubi łatwizny. Kończąc swe dzieło, zapisał: „1973—1977 Warszawa — Nieborów — Zakopane”. Wiem jednak, że pracował nad książką znacznie dłużej. Miała się ona ukazać jeszcze za życia jej bohatera (zmarłego w 1972 r.) jako swoisty protest literata przeciwko ograniczeniu rozwoju przemysłu górnictwa węglowego na rzecz importowanych paliw płynnych.

Jarocki bardzo starannie przygotowywał się do napisania swej opowieści o Krupińskim. Spotkałem go w Archiwum Muzeum Ziemi PAN, gdzie wertował zdeponowaną spuściznę po wybitnym inżynierze górniczym. Przeprowadził także dziesiątki wielogodzinnych rozmów z Krupińskim i wywiadów z osobami, które się z nim spotykały. Niewątpliwie do swej opowieści wybrał najbardziej wartościowy materiał z tych rozmów. Napisał książkę „do czytania”, a zarazem pamiętnik własny o Krupińskim. Opublikował więc nie tylko opowieść i pamiętnik, ale także swego rodzaju źródło do dziejów rozwoju nauki i techniki w Polsce. Już choćby z tych względów należy zwrócić uwagę czytelnikowi na tę ciekawą — choć metodologicznie kontrowersyjną — pozycję wydawniczą.

Konstrukcja książki jest bardzo prosta. Zastosowano klucz biograficzny. Część pierwsza rozpoczyna się od dzieciństwa na Wołyniu, a kończy na wigilii 1945 r. Następna — dotyczy działalności w Polsce Ludowej, gdzie Krupiński co najmniej dwukrotnie przyczynił się do wydobycia górnictwa polskiego z kryzysu: podczas odbudowy kraju oraz po załamaniu się planu sześcioletniego. Właśnie jego osiągnięcia z okresu powojennego można porównać z dokonaniem Eugeniusza Kwiatkowskiego z okresu międzywojennego.

Dom rodzinny Krupińskiego na Wołyniu, jego nauka w szkole średniej w Łucku i wreszcie studia w Instytucie Górniczym w Petersburgu wraz z praktyką górniczą w Zagłębiu Dąbrowskim — to fragment wstępny tej opowieści. Wybuch pierwszej wojny światowej zastał przyszłego inżyniera w Zagłębiu, ale zarazem przerwał możliwość kontynuowania studiów w macierzystej uczelni. Dyplom inżyniera górniczego uzyskał dopiero w 1923 r. — na Akademii Górniczej w Krakowie — mając za sobą praktykę na stanowiskach kierowniczych w kopalni w Niwce. Podobnie jak jego przyjaciel Witold Budryk nie ograniczał się do czynności czysto zawodowych. Prowadził prace badawcze nad genezą łupliwości pokładów